

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΗΣ

Λ'

μέσως ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης σπουδαιότατον ὑφίσταται διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ζήτημα : ποία εἶνε ἡ θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ τὴν Συνθήκην ταύτην ;

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἶνε, ὡς γνωστόν, κεφαλὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπὸ τῆς μεταφορᾶς τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐκ Ρώμης εἰς Βυζάντιον, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὑπὸ τὸ νέον του ὄνομα, ἀπέβη οὐ μόνον πολιτικῶς τὸ κέντρον τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶς τὸ κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, ἀπέβη διὰ τὴν Ἀνατολὴν ὅ,τι διὰ τὴν Δύσιν τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, οἱ δὲ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ὡς καὶ ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀπένευον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τοῦτο πλεῖστα ὅσα προνόμια, καταστήσαντα αὐτὸ ἰσοτίμον πρὸς τὸ τῆς Ρώμης. Ἄλλ' εἰ καὶ τοῦτο διετήρει τὸν πρωτοκαθεδρίαν (ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πάντοτε τοῦ «*prius inter pares*»), ἐν τούτοις ἐκεῖνο, ἕνεκα τῆς παρουσίας τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ, ὡς τῆς κυρίως σκηνῆς, ἐφ' ἧς διεξήγοντο οἱ σπουδαῖοι περὶ τοῦ δόγματος καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνες, ἀπέβη ὅλως φυσικῶς σημαντικώτερον τοῦ ἄλλου, ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου εἶνε γνωστὴ ἡ μέχρι τοῦ σημερινοῦ θεοκρατικοῦ συστήματος ἐξέλιξις τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρώμης.

Ἡ σημασία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐγένετο περισσότερον αἰσθητὴ καὶ καταληπτῆ, εὐθύς ἀπὸ τοῦ σχίσματος τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. Ἐὰν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς εὗρισκοντο ἤδη καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ κατακτητοῦ καὶ ὅτι ἡ ὀρθόδοξος Ῥωσία ἦτο σχεδὸν νεοφώτιστος τότε, εἶνε ἄφ' ἑαυτοῦ φανερόν τὸ κῦρος τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατέστη πραγματικῶς ἡ «Μήτηρ Ἐκκλησία», χωρὶς διὰ τούτου νὰ ἐκτραπῆ τοῦτο εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὑπεροφίας, ἦν, ὑπὸ παρομοίας συνθήκας εὐρεθὲν, ἠκολούθησε τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ ἀπονομὴ διαφόρων εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον προνομίων, ἢ μᾶλλον ἡ ἀναγνώρισις τῶν ὧν εἶχεν ἤδη ἐπὶ βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, εἶχε μεγίστην σημασίαν, διότι τοῦτο, παρὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων πίεσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων ἐκείνων, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων τῆς δουλείας μέγιστον κῦρος, οὐ μόνον ἀπὸ ἐθνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως. Τὸ κῦρος τοῦτο τοῦ Πατριαρχείου ἦτο τόσον ἰσχυρόν, ὥστε, πλὴν ἄλλων, ἠδύνατο νὰ ἀντεπεξέρχεται καὶ πρὸς τὴν ἤδη ἀναφαινομένην δύναμιν καὶ ἐπιβολὴν τῆς πανσλαβιτικῆς ἰδέας, ἣτις ἀπέβλεπε τελικῶς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ῥώσων κατάληψιν καὶ τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις καὶ αὕτη καταλαμβανομένη θὰ παρουσίαζε τὴν κραταιὰν Ῥωσίαν πλήρη καὶ καθ' ὅλα διάδοχον τοῦ ἀρχαίου βυζαντινοῦ μεγαλείου. Τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον, διὰ τῆς συγκεντρώσεώς τῶν μὴ ἀπολύτως καταβληθεισῶν διὰ τῆς δουλείας ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατώρθου νὰ εἶνε ὁ ἀγρυπνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ συγχρόνως καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας φρουρός, καί, παρὰ τὰ ἀλλεπάλληλα πλήγματα, ἅτινα ὑφίστατο, νὰ παραφυλάττῃ τὸ κῦρος αὐτοῦ ἀπαραμείωτον, μέχρι τῶν

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Γεώργιος Γ΄

τελευταίων ἡμερῶν τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο μικροῦ δεῖν πραγματοποιούμενα τὰ ὄνειρα τῆς φυλῆς.

Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἠκολούθησεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ εἶνε περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν τὴν πρόσφατον καὶ εἰς πάντας γνωστὴν ἱστορίαν τῶν ἡμερῶν μας, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Κ'

Ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἀπαγορεύσασα εἰς αὐτὸ πᾶσαν ἐθνικὴν δρᾶσιν, παρομοίαν τῆς προτέρας, περιώρισε δὲ αὐτὸ αὐστηρῶς εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἐντὸς τοῦ περιθωρίου, τοῦ διαγραφομένου ὑπὸ τῆς Συνθήκης ταύτης διὰ τὰς ἐν ταῖς ξέναις χώραις θρησκευτικὰς μειονότητας. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ὄσον μεγάλοι καὶ ἂν εἶνε, θεωρητικῶς τοῦλάχιστον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, δὲν ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸν ὀρθόδοξον αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν σχετικὴν πρὸς τοῦτον δρᾶσιν αὐτοῦ, ἥτις ὄλως φυσικῶς περιλαμβάνεται ἐντὸς τῶν ὀρίων τῶν αὐστηρῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τοῦ Πατριαρχείου. Ἄλλ' ἐνῶ τὸ Πατριαρχεῖον συνεμορφώθη ἀπολύτως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔλειψεν, ὡς ἀνεμένε τις, εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τοῦ νὰ παράσχη τῷ Πατριαρχεῖῳ πράγματα, θέτοντα εἰς ἄμεσον κίνδυνον αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ. Οὕτως, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀπαισιῶν σκηνῶν τοῦ περιφήμου Παπᾶ - Εὐθύμ, αἵτινες, καὶ ἂν δὲν προεκλήθησαν, ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, τὸ Πατριαρχεῖον περιωρίσθη τὰ μέγιστα ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ μηχανῆς, καθόσον, ὡς γνωστὸν, οἱ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐξαρτώμενοι Μητροπολῖται, οἵτινες διοικητικῶς ὑπάγονται εἰς ξένην ἐπικράτειαν (παρ' ἡμῖν οἱ Μητροπολῖται τῶν Νέων Χωρῶν), ἀποκλείον-

ται σχεδόν τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς λοιπῆς διοικήσεως τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσι. Λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς καταστροφῆς καὶ ἐκρίζώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μ. Ἀσίας, εὐνόητον καθίσταται ἔτι τὸ κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περιορισθῆ ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς κολοβωθείσης ἑλληνικῆς παροικίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτου, πᾶσα δρασὶς τοῦ Πατριαρχείου σχετικῆ πρὸς τὸν ὀρθόδοξον αὐτοῦ χαρακτήρα διαβλέπεται ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τρόπον οὐχὶ ἀπλῶς περιοριστικὸν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν καθαρῶς θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον ἴσως διὰ τὴν περαιτέρω αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπαρξιν.

Εὐλόγον λοιπὸν προβάλλει τὸ ἐρώτημα: τί πρέπει νὰ πράξῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐφ' ὅσον τοιαύτη εἶνε ἢ δι' αὐτὸ δημιουργηθεῖσα κατάστασις; Πρόχειρος ἠκούσθη πρό τινας ἢ λύσις περὶ ἀπομακρύνσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκ Κων/πόλεως, ἄχρι καιροῦ. Ἡ λύσις ὅμως αὕτη παρὰ τὸ ἱστορικὸν προηγούμενον, ὃ ἔχει, ἐθεωρήθη δικαίως ὡς πάντι ἀσύμφορος ἐθνικῶς καὶ θρησκευτικῶς δι' ὅλως εὐνοήτους λόγους. Ἀλλ' ἐνῶ ἡ λύσις αὕτη δικαίως ἀποκρούεται ἀπολύτως πρὸς τὸ παρόν, δὲν δύναται καὶ νὰ παροραθῆ ἐντελῶς, προκειμένου νὰ συζητηθῆ καὶ λυθῆ τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀφομοιώσεως τῶν Νέων Χωρῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο παραμένει ἄλυτον ἀπὸ τῆς λήξεως τῶν βαλκανικῶν πολέμων, εἰ καὶ ἐπανελημμένως ἀπησχόλησε τοὺς ἀρμοδίους. Κατὰ τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος (κατὰ γράμμα ἐρμηνευομένην) καὶ συμφώνως πρὸς τὰ ἱστορικὰ προηγούμενα, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, πᾶσαι αἱ Μητροπόλεις τῶν Νέων Χωρῶν, ἅμα τῇ ὀριστικῇ προσαρτήσῃ αὐτῶν, κατόπιν ἀμοιβαίας συνεννοήσεως Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Κυβερνήσεως καὶ Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπαιτουμένου πατριαρχικοῦ τόμου, ἔπρεπε νὰ ἀποχωρισθῶσι τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου καὶ νὰ ἀφομοιωθῶσι ἐκκλησιαστικῶς πρὸς τὴν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦτο βεβαίως διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1913 καὶ ἔξῃς ἀναθρώσκουσαν ἐλπίδα τῆς τελικῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε· καὶ ἐρωτᾶται, διατὶ δὲν δύναται νὰ γίνῃ τοῦτο σήμερον, δεδομένου ὅτι ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τμήματι τῶν Ν. Χωρῶν, διὰ τὴν πραγματικὴν ἔλλειψιν ἀνωτέρας διοικητικῆς ἐπιβλέψεως (ἢ τοῦ Πατριαρχείου εἶνε λίαν οκισίῳδης) πλεῖστα ὅσα ἄτοπα παρουσιάζονται ἐκάστοτε, παρὰ τὴν καλὴν θέλησιν καὶ προσπάθειαν τῶν διαφόρων Μητροπολιτῶν;

Ἡ τοιαύτη λύσις εἶνε ἀναμφισβητήτως ἡ ἀπλουτέρα καὶ εὐκολωτέρα πασῶν. Ἡ ἀπαιτουμένη προσεννόησις δὲν παρέχει δυσκολίας, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν ἀπαιτουμένων ἐγγράφων εἶνε δύσκολος. Τὸ ζήτημα ὅμως δὲν δύναται σήμερον νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ τῆς μονομεροῦς ταύτης ἀπόψεως, διότι οὔτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ κακοδιοίκησις τῶν Ν. Χωρῶν, οὔτε ὁ χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας εἰς δύο τμήματα ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ Κράτους εἶνε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα βαρύνουν ἢ πρέπει νὰ βαρύνουν διὰ τὴν λύσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀφομοίωσις τῶν Ν. Χωρῶν δὲν δύναται νὰ συζητηθῇ, χωρὶς νὰ ληφθῇ πρὸ παντὸς ὑπ' ὄψιν τὸ πρόβλημα τῆς ἐν τῷ μέλλοντι τύχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Γ'

Εἶναι ἄρα γε **ἀπολύτως** διὰ τὸ μέλλον ἐξησφαλισμένη ἡ ὑπαρξις καὶ διατήρησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔστω καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν ἐμμέσων δὲ διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης; Ἐὰν ναί, τότε δευτέρα σκέψις δὲν χωρεῖ, αἱ Νεαὶ Χῶραι πρέπει νὰ ἀφομοιωθῶσιν ἐκκλησιαστικῶς, διότι καὶ μόνῃ ἡ παραμονὴ τοῦ Πατριαρχείου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔστω καὶ μερικεκομμένην δικαιοδοσίαν καὶ ἡ ἐξασφάλις τῆς ἐλευθέρως θρησκευτικῆς αὐτοῦ δράσεως, εἶναι ἀρκετὴ ἐγγύησις τῆς οἰκουμενικότητος αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως ὄχι, τότε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ γίνῃ τοῦτο, καθ' ὅσον τυχὸν γινόμενον θὰ ἀπετέλει μέγιστον ἐθνικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἐγκλημα, τοῦ

ὁποίου δρᾶσαι θὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες. Ἄλλ' ὑπάρχει πράγματι ἔστω καὶ πιθανότης κινδύνου ἀπομακρύνσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω ἄλλους λόγους, οἱ ὁποῖοι ἀτομικῶς τοῦλάχιστον μὲ πείθουσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιούτων φόβων καὶ κινδύνων, θὰ ἀναφέρω μόνον ἓνα, ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει, ὡς πιστεύω, τὴν πραγματικὴν τουρκικὴν ἀποψιν. Ὡς γνωστόν, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Νεοτουρκισμοῦ, τὸ σοφὸν ἀπὸ τουρκικῆς ἐπόψεως πρόγραμμα τούτου εἶνε, νὰ ἀπομακρυνθῇ ἡ Τουρκία τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ καταστῇ, ἢ μᾶλλον νὰ ἀποκατασταθῇ αὕτη καὶ πάλιν, καθαρῶς ἀσιατικὴ δύναμις. Συνέπεια τοῦ προγράμματος τούτου εἶνε ἡ ἀπέχθεια τῶν Νεοτούρκων πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣν θεωροῦν τὸ κέντρον τῆς καταστροφῆς τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ φανερὰ ἐχθρότης τῶν Νεοτούρκων πρὸς αὐτὸ πρῶτον τὸ τουρκικόν (παλαιοτουρκικόν, σουλτανικόν) στοιχεῖον τῆς Κων/πόλεως. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐτέθη εἰς φανεράν καὶ ἀποφασιστικὴν ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Κεμάλ, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μας ἐν Μ. Ἀσίᾳ καταστροφῆς. Ἡ προσπάθεια τῶν Νεοτούρκων εἶνε νὰ ἀπονεκρώσωσι καὶ ἀποπνίξωσι κυριολεκτικῶς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπιτυγχάνουσι δὲ τοῦτο ἀπλούστατα διὰ τῆς ἐξασθενήσεως καὶ τελείας ἐκρίζωσεως πάντων ἐκείνων τῶν παραγόντων, οἵτινες παρέχουσι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ζωὴν, θέσαντες ἀρχὴν ἀπὸ τῶν τουρκικῶν τοιούτων (σουλτανάτου, καλιφάτου κ.λ.π.). Ἐπειδὴ δὲ ἀναμφισβητήτως εἰς ἓκ τῶν πολλῶν παραγόντων τῆς ὑποστάσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε καὶ τὸ Πατριαρχεῖον, οὐδεμία ἀμφιβολία, τοῦλάχιστον δι' ἐμέ, ὑπάρχει ὅτι ταχέως θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρὰ τοῦ Πατριαρχείου. Συνεπῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς θετικωτάτης ταύτης ἀπόψεως τὸ πρόβλημα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δυστυχῶς ὑφίσταται. Δὲν περιορίζομαι λοιπὸν εἰς τὸ νὰ ἀποκρούω τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀφομοίωσιν τῶν Ν. Χωρῶν εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀπολύτως εἶνε βεβαία ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη καθ' ἣν καὶ ἀμφιβολίαί μόνον, περὶ τῆς παρα-

μονῆς αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπάρχουσι. Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον ἐξηναγκάζετο τὸ Πατριαρχεῖον νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πλὴν τῶν ἄλλων ἀνακίπτει ἐκ νέου καὶ ὁ σλαυϊκὸς δι' αὐτὸ κίνδυνος, ὅστις δὲν ἐξέλιπε δυστυχῶς καὶ οὐτινος ἱκανὰ δειγμάτα μᾶς παρέχει ἢ ἐν Ἑξορία (δυτικῇ Εὐρώπῃ, Σερβία Ἀμερικῇ καὶ Κωνσταντινουπόλει) ὁρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ σλαυϊσμός, караδοκεῖ, ὅπως ἐπαφελήθη τῆς τοιαύτης περιπετείας τοῦ Πατριαρχείου διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν διωκόμενον Πατριάρχην—μὲ τὴν τυχὸν γινομένην ἀφομοίωσιν, μόνον Πατριάρχης καὶ οὐχὶ Πατριαρχεῖον μετὰ τὴν ἐκδίωξιν θὰ ὑφίσταται—φιλοξενίαν εἰς σλαυϊκόν τι ἔθνος, ὅπως ἴσως ἴσχυρόν καὶ ἔχον τελείως ὀργανωμένην Ἐκκλησίαν πατριαρχικὴν· δὲν εἶνε δὲ ἄγνωστοι οἱ σκοποὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοσοῦτον γενναιοφρόνως προσφερομένης φιλοξενίας ταύτης. Οἱ Ἕλληνες θὰ ἀπομείνωσι μὲ τὴν ἱστορικὴν ἀνάμνησιν τοῦ Πατριαρχείου καὶ τὸ πολὺ πολὺ, μὲ ἀσθενῆ καὶ ἀσήμαντον διαμαρτυρίαν διὰ τὸ τετελεσμένον γεγονός. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐπιταχυνθῆ ἡ ἀφομοίωσις τῶν Ν. Χωρῶν καὶ ἐπέλθῃ ἡ τοιαύτη διὰ τὸ Πατριαρχεῖον καταστροφή, ποῖον θὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα; Ἀπλούστατα: πρὸ τοῦ κινδύνου ὁ Πατριάρχης θὰ μετακινήσῃ προσωρινῶς τὴν ἔδραν του ἐντὸς πάντοτε τοῦ ἰδίου κλίματος, τὸ ὅποιον μὴ γενομένης τῆς ἀφομοιώσεως ὄχι μόνον θὰ ὑφίσταται, ἀλλὰ καὶ θὰ ἔχῃ μέγα μέρος τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπόλεων αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἐπὶ πλέον καὶ θὰ διοικῆ πραγματικῶς, ἐγκαθιστάμενος εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν (ὡς ἄλλοτε ἐπὶ Λατινοκρατίας εἰς Νίκαιαν) ἢ ἐπὶ τέλους — διὰ τὸ ἐθνικῶς ἀσκανδάλιστον — καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγόμενον, ἅγιον Ὅρος, ἐκεῖθεν δὲ θὰ κυβερνᾷ ὡς καὶ πρότερον τὸ ἴδιον κλίμα, καὶ οὐδεὶς τῶν ἄλλοθεντῶν ὀρθοδόξων θὰ ἐτόλμα νὰ προτείνῃ ἢ καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ φιλοξενήσῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καθ' ὅσον τοῦτο, ὑφισταμένου τοῦ κλίματός του, δὲν θὰ εἶχε ἀνάγκην φιλοξενίας καὶ δὲν θὰ κατέφυγε συνεπῶς ὁ Πατριάρχης φυγὰς εἰς ξένον τι κλίμα ἢ ἔδαφος, ἀλλὰ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἴδιον κλίμα, τὸ ὅποιον θὰ ἐξηκο-

λούθει κυβερνῶν ὡς καὶ πρότερον. Ἄλλὰ θὰ εἶπη τις: διὰ τῆς ἔστω καὶ προσωρινῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας δὲν διακινδυνεύει τοῦτο νὰ ἀπολέσῃ τὴν Οἰκουμενικότητά του, καὶ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καθαρῶς ἑλληνικόν, καὶ συνεπῶς νὰ προκαλέσῃ τὴν διαμαρτυρίαν τῶν ἄλλοεθνῶν ὀρθοδόξων— ἰδίᾳ τῶν Σλαύων — διὰ τὸν τοιοῦτον ἐθνικιστικὸν χαρακτήρα αὐτοῦ; Αἱ διαμαρτυρίαι τῶν Σλαύων θὰ ἠκούοντο ἴσως, ἀφοῦ ὡς γνωστὸν ὑπάρχουσι καὶ Ἕλληνες, ἐκ κακῆς τῶν πραγμάτων ἐκτιμήσεως βεβαίως, ὑπερτονίζοντες τὴν Οἰκουμενικότητα, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸν διορθόδοξον χαρακτήρα τοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ αἱ διαμαρτυρίαι αὗται εἰς οὐδὲν θὰ ἰσχύουσι, διότι οὐδαμοῦ θὰ δύνανται νὰ στηριχθῶσιν.

Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ἔπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὑψώθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου, ἡ δὲ ἀναμφισβήτητος ἑλληνικότης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐκεῖνης οὐδαμῶς ἠμπόδισε τὴν οἰκουμενικότητα, ἡ ὁποία δὲν ἔχει διορθόδοξον χαρακτήρα ὑπὸ παπικὴν ἔννοιαν, ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ρώμης. Ὁ Πάπας δὲν ἔχει ἐθνικότητα, διότι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζει ἐθνικοὺς δεσμούς, θὰ ἦτο λοιπὸν δυνατόν — παρὰ τὴν ἰταλικότητα, διὰ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἰταλῶν καρδινάλιων, τῶν ἐκάστοτε Παπῶν— νὰ ἐκλεγῇ Πάπας ἀνήκων εἰς οἰανδήποτε ἐθνικότητα, ἦν καὶ θὰ ἔχανε ἄμοσ γινόμενος Πάπας. Παρ' ἡμῖν ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτως. Οἰκουμενικὸς λέγεται ὁ Πατριάρχης μόνον ὡς ἔχων τὴν πρωτοκαθεδρίαν — καὶ τίποτε ἄλλο— μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ δὲ οἰκουμενικότης αὕτη ὄχι μόνον δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐθνικότητα, ἀλλὰ καὶ ἔχει ὠρισμένως στερεωθῆ ἐπὶ ταύτης. Ὁ Ἕλλην δηλ. Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως — οὐδεὶς ἠδύνατο ἢ δύναται νὰ τῷ μεταβάλῃ τὴν ἐθνικότητά του — ἀνεκηρύχθη καὶ εἶνε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ εἶνε — ἂν τὸ ἔκρινε τότε ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος — οἰοσδήποτε ἀρχιεπίσκοπος ἄλλης τινὸς ἀρχιεπισκοπῆς, συνεπῶς οὐδὲ κἂν σκέψις δύναται νὰ γίνῃ περὶ διεθνοποιήσεως τοῦ Πατριαρχείου, διότι τοῦτο ἀντίκειται εἰς

αὐτὴν τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν. Ὅθεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐγκαθιστάμενος εἰς ἄλλην τινὰ πόλιν τοῦ κλίματός του δὲν θὰ ἔλαυε ποσῶς, διὰ τὸν ἔξαναγκασμὸν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι Οἰκουμενικὸς, ὡς δὲ ἔλαυσε νὰ εἶναι τοιοῦτος ὅταν ἐπὶ Λατινικοκρατίας παρέμεινε ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους εἰς Νίκαιαν διὰ παρομοίαν τότε ἀνάγκην. Ὁ δὲ τολμήσων νὰ ἀξιώσῃ διεθνοποιήσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι οὗτος θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, θὰ ἐφοράτο παπίζων καὶ οὐδαμῶς θὰ ἦτο ἀνεκτὸς ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου συνειδήσεως. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετακίνησις τοῦ Πατριαρχείου, ἐφ' ὅσον ἦτο ἔξαναγκαστικὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἐντὸς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κλίματος καὶ ὑπὸ τύπον προσωρινότητος, εἰς οὐδένα ἀπολύτως κίνδυνον ἠδύνατο νὰ θέσῃ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ οὐδεὶς τῶν ἄλλοεθνῶν ὀρθοδόξων θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη οἰανδὴποτε ἀπέναντι αὐτοῦ ἀξίωσιν, ἄνευ κινδύνου ἀποχωρισμοῦ καὶ ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐν τῇ περιπτώσει μάλιστα ταύτῃ θὰ ἠδύνατο ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐπανεέλθῃ διοικητικῶς εἰς τοὺς κόλλπους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖον οὕτω θὰ ἰσχυροποιεῖτο πλεον ἢ ἐπαρκῶς, ἐφ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἀφομοίωσις θὰ ἐπενέφερε τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἱστορικῶς εἰς τὸ πρὸ καὶ αὐτῆς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθεστῶς.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ σημείου τούτου καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιβραδύνσεως τοιαύτης τινὸς διὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον λύσεως—διότι ἄνευ ἐπιτακτικῆς βίας οὐδεμία σκέψις ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ περὶ ἐκουσίας μετοικήσεως τοῦ Πατριαρχείου—θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ Ἐκκλησία τῶν Ν. Χωρῶν εὐρισκομένη εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον κακοδιοικήσεως, ἀφοῦ ἡ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐξάρτησις εἶνε μόνον ὀνομαστικὴ καὶ σκιώδης; Ἀσφαλῶς ὄχι, ἡ δὲ λύσις τῆς ἀπορίας ταύτης δὲν εἶνε δύσκολος.

Μετὰ τὴν ἀπαιτουμένην μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Πατρι-

αρχείου συνεννόησιν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δοθῆ, πάντοτε ὑπὸ τὴν ψιλὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ δευτέρου, εἶδος τι αὐτοδιοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ν. Χωρῶν, ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὡς ἐδῶ οὕτω καὶ ἐκεῖ ἡ Ἱεραρχία θὰ ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ διοικοῦσα ἐν ὀνόματι τοῦ Πατριαρχείου, θὰ ἠδύναντο δὲ μετ' αὐτῶν ἀπαιτουμέναις τροποποιήσεσι νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐκεῖ οἱ ἐδῶ ἰσχύοντες ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι, καὶ οὕτω, ἐνῶ θὰ ἀπεφεύγετο ἡ δυσκολία τῆς κακοδιοικήσεως, θὰ ἐξησφαλίζετο συγχρόνως καὶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν δυσάρεστον περίπτωσιν τῆς μελλούσης τυχὸν περιπετείας τούτου. Βεβαίως δὲν εἶνε ἀπολύτως ὁμαλὸν ἐν ἐνὶ καὶ αὐτῷ κράτει νὰ ὑπάρχωσι δύο διάφοροι καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι ἐκκλησιαστικοὶ ὀργανισμοί, ἐφ' ὅσον ὅμως διὰ τῆς ἀνωμαλίας ταύτης ἐξασφαλίζεται κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον τὸ μέλλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ὁποίου τὴν σημασίαν εἶνε καὶ ἀστεῖον νὰ ἀναπτύξωμεν, τότε εἶνε χιλιάκις προτιμότερα τῆς μελλούσης ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστροφῆς, ἡ σημερινὴ ἀνωμαλία.

Κατὰ ταῦτα ἐν προκειμένῳ δύο λύσεις χωροῦσι: ἢ ἄμεσος καὶ πλήρης χειραφέτησις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ν. Χωρῶν, ἐφ' ὅσον οὐδεὶς ἀπολύτως ὑφίσταται εἰς τὸ μέλλον κίνδυνος διὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἢ, ἐφ' ὅσον οὐδεὶς δύναται νὰ ἐγγυηθῆ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, αὐτοδιοικήσις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ν. Χωρῶν ὑπὸ τὴν ψιλὴν κυριαρχίαν τοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν τελευταίων τοῦ Πατριαρχείου τόμων τῶν ἀφορόντων εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας Ἑσθονίας καὶ Λιθουανίας, μέχρις ὀριστικῆς διευθετήσεως τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἐγὼ προσωπικῶς μὴ πιστεύων εἰς τὸ πρῶτον εὐχομαι νὰ δοθῆ ἡ δευτέρα λύσις, ἣτις καὶ καθ' ὅσον γνωρίζω εἶνε ἡ μᾶλλον ποθητὴ καὶ ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐκ μέρους τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.